

(Додаток)

РЕЦЕНЗІЯ

на книгу «Принцеса+принцеса: довго і щасливо», автор: Кейті О'Ніл

Графічний роман, який розповідає про розвиток відносин двох принцес. Оповідь починається з того, що принцеса Аміра визволяє принцесу Сейді з вежі, куди її помістила старша сестра. Пройшовши через низку пригод та випробувань, принцеси пов'язують свої долі у спосіб схожий до традиційної церемонії одруження.

Згідно інформації на офіційному сайті: <https://onipress.com/products/princess-princess-ever-after>, книга розрахована на дітей віком 7-11 років.

За рахунок коштів державного бюджету України закуплено 1240 примірників книги, які були поширені серед дитячих та шкільних бібліотек по всій Україні.

Аналіз книги

Теми, які розвиває автор:

1. Міжстатеві стосунки
2. Статеві-рольові стереотипи
3. Статеві ролі в міжособистісних відносинах та в суспільстві
4. Стосунки між членами родини
5. Норми поведінки в міжстатевому спілкуванні
6. Норми поведінки в одностатевому спілкуванні

Сексуальна норма як виховний критерій

З точки зору сексології, поняття сексуальної норми охоплює собою досить широке коло поведінкових форм та сексуальних дій. Узагальнено вони можуть бути розділені на три категорії:

Оптимальна норма

Прийнятна норма

Терпима (толерантна) норма

До оптимальної норми належать ті форми поведінки та сексуальних дій, що є найбільш бажаними як з індивідуальної, так і з соціальної точок зору, які можна пропагувати у вигляді моделей виховання. Прикладом оптимальної норми є гетеростатеві шлюби, народження дітей в повних родинях тощо.

До прийнятної норми відносяться такі форми поведінки та сексуальних дій, які хоч і не вписуються в критерії оптимальної норми, але в той же час не обмежують індивідуальний розвиток людини, не заважають їй налагоджувати міжособистісні контакти тощо. Сюди відносяться всі ті форми поведінки та сексуальних дій, які загалом не викликають принципових заперечень з боку соціуму. Наприклад, дошлюбні статеві зв'язки це не те, що варто пропагувати в якості моделі виховання, але й абсолютного засудження такої поведінки з боку суспільства ми не бачимо.

До терпимої (толерантної) норми будуть належати такі форми поведінки та сексуальних дій, оцінка яких може бути різною та залежати від контексту (особистісного, ситуаційного, партнерського, суспільно-історичного тощо). Наприклад, це поведінка чи сексуальні дії, які обумовлені наявними девіаціями чи патологіями. Такі форми поведінки та сексуальних дій будуть обмежувати можливості гармонічного підбору сексуального партнера та встановлення з ним тісних міжособистісних зв'язків. Однак ці обмеження не мають абсолютного характеру, оскільки у випадках, коли особистості вдається зробити вибір відповідного партнера (який в цьому випадку є складнішим), то це може забезпечити можливість встановлення гармонійного зв'язку в даній парі. Наприклад, людина з транссексуалізмом буде мати певні обмеження в підборі партнера, але в разі підбору відповідної людини, їх союз теоретично може бути доволі стабільним та гармонійним. Проте, незалежно від того, яким може бути даний союз, всі ті форми поведінки та сексуальних дій, які відносяться до терпимої (толерантної) норми, не можуть бути використані в якості моделі виховання.

На підставі зазначеного стає очевидно, що в рецензованій книзі у вигляді виховної моделі використовується варіант терпимої (толерантної) норми, що несе в собі загрозу для психічного, соціального та психосексуального розвитку дітей та підлітків.

В той же час приклади оптимальної норми подаються в книзі в негативному забарвленні. Це додатково посилює можливі ризики від демонстрованих в книзі поведінкових зразків.

Статеворольові стереотипи поведінки як аспекти виховання

Статеворольові стереотипи поведінки є важливим елементом психосексуального розвитку дітей та підлітків.

Психосексуальний розвиток дитини є стадійним та проходить такі етапи:

- формування статевої самосвідомості;
- вибір та формування статево-рольової поведінки;

— формування статевої орієнтації.

Порушення на кожному з цих етапів негативно впливають на формування особистості дитини чи підлітка, призводять до появи дезадаптації в міжстатевих відносинах, ускладнюють процес вибору партнера та побудови відносин в майбутньому. Під процесом «побудови відносин» мається на увазі не лише шлюбні відносини, а й будь-які інші форми соціальної взаємодії з представниками своєї чи протилежної статі.

З цієї причини, виховні заходи, які здійснюються під час формування статевої самосвідомості дитини, вибору та формування дитиною своєї статево-рольової поведінки з наступним формуванням статевої орієнтації, повинні відповідати критеріям оптимальної норми, та передбачати ті виховні впливи, які не порушуватимуть психосексуальний розвиток дитини і підлітка та забезпечуватимуть можливості подальшої адаптації в житті.

До небажаних виховних впливів, які присутні в рецензованому творі, можна віднести:

— викривлення статево-рольової поведінки принцеси Амірі;

— викривлення прикладу дружби між дівчатками, подання цих взаємин за аналогією традиційних відносин чоловіка та жінки;

— підкреслено зневажливе відношення до героя чоловічої статі (принц Владрік);

— надання неадаптивних способів протидії статево-рольовим стереотипам.

Подібні приклади є шкідливими для дітей, оскільки наслідування таким поведінковим прикладам буде сприяти розмиванню процесу формування дитиною своєї статево-рольової поведінки та деформувати дитяче уявлення про одностатеву дружбу.

Окремої уваги заслуговують фрази героїв:

«Ну, я розумію, що очікування батьків – це важко, але...але це не причина зривати злість на нас»

«Просто родина тисне: у принца багато обов'язків, а мені їх виконувати не хочеться...»

«Воно то так, але це дурна робота! Мені інколи здається, що краще б я не принцесою була...»

«Мамо, чому ти змушуєш мене розмовляти з цими нудними поверховими принцями»

«— Аміро, будь добрiшою, серед них може бути твій майбутній чоловік.

— А-ха-ха-ха-ха. Ой... ти це серйозно?»

Зважаючи на те, що книга виконана у форматі коміксів, можна вважати, що дані діалоги носять характер психологічної індукції без належного виховного впливу. Враховуючи вікові особливості сприйняття читачів, яким адресовано даний твір, нагадуємо, що це діти від 7 років. Тому існує висока вірогідність деструктивного впливу даної книги на психіку підростаючого покоління.

Оскільки, система цінностей дитини перебуває в процесі формування, відповідно до цього, діти не спроможні самостійно порівнювати та ототожнювати об'єктивну реальність. Крім того, у віці 7-11 років також продовжується формування системи прийняття рішень та їх критичного осмислення. З цієї причини, будь-яка інформація, яка подається дитині від авторитетного джерела (значимих дорослих, школи, книг та ін.) сприймається дитиною як зразок, як істина, без належного критичного осмислення. Таким чином, надаючи дитині шкідливу інформацію можна сформуванати специфічні поведінкові відхилення.

Аналіз норм поведінки змальованих в книзі

Принцеса Аміра – головна героїня підліткового віку. Характер персонажу вказує на те, що дана героїня може мати трансформовану статево-рольову поведінку.

Висновок робиться з того, що поведінкові прояви, сфера захоплень, зовнішній вигляд, цінності та орієнтири принцеси Аміри вказують на несприйняття нею традиційних для своєї статі поведінкових форм з відповідним вибором та закріпленням статево-рольової поведінки протилежної статі.

Причини виражених романтичних почуттів принцеси Аміри по відношенню до принцеси Сейді можуть бути наступними:

— транзиторний підлітковий гомосексуалізм, який може бути проявом психосексуального розвитку підлітка без наступного закріплення гомосексуальної поведінки;

— процес формування статевого потягу принцеси, який в силу певних обставин набуває гомосексуального характеру;

— вже сформований гомосексуальний потяг даної героїні;

— підліткова протестна реакція;

— інше.

В будь-якому випадку зазначені форми поведінки не є варіантом оптимальної норми, а отже їх використання в дитячій літературі є небажаним, оскільки

наслідування таким прикладам здатне порушити перебіг психосексуального розвитку дітей.

Принцеса Сейді – головна героїня підліткового віку. Вона відповідає образу позитивного персонажу, який на початку коміксу знаходиться в скрутному становищі, є слабкою та залежною. Однак поступово за допомогою інших героїв Сейді долає всі труднощі, стає сильнішою та одержує заслужені винагороди за пройдене.

Принц Владрік – другорядний герой підліткового віку. Справжнє ім'я даного героя згадується в книзі лише один раз, у всіх наступних випадках форма звертання замінена на «Дурило».

Загалом приклад змальованих в даній книзі стосунків між принцесами та принцем, тобто дівчатами та хлопцем, є викривленим та не відповідає виховним задачам, які ставляться в процесі статевого виховання дітей передпубертатного та пубертатного віку, оскільки в цей час мають закладатись основи гармонійного міжстатевого спілкування дітей, незалежно від статево-рольової ідентичності дитини чи підлітка та незалежно від напрямку сексуальної орієнтації підлітка.

Приклад викривленої подачі взаємин принцес та принца проявляється в тому, що принцеси рятують принца та допомагають йому подолати велета-людоджера. Це додатково може сприяти розмиванню критеріїв статево-рольової поведінки та міжстатевих взаємин в свідомості цільової аудиторії даної книги.

Висновок

Зважаючи на вищезазначене, графічний роман «Принцеса+принцеса» можна вважати таким, що не відповідає критеріям оптимальної норми, зразки якої з виховною ціллю обов'язково мають надаватись в дитячій літературі.

В романі «Принцеса+принцеса» зображено варіант терпимої (толерантної) норми. Оскільки даний варіант норми завжди пов'язаний з різного роду девіаціями чи патологіями, він не є бажаним як з індивідуальної так і з соціальної точок зору. Відповідно, включення описаних в книзі подібних прикладів поведінки в дитячу та підліткову літературу є шкідливим.

Нагадаємо, що виховання підростаючого покоління (є складовою державної молодіжної політики. Виховний процес являє собою суспільний феномен, що полягає в цілеспрямованій та усвідомленій передачі культурно-історичного досвіду, традицій та ін. Дана книга містить ризики дезорієнтації підростаючого покоління, зокрема шляхом розмивання традиційного образу сім'ї, родинних цінностей, батьківського авторитету та процесу вибору сексуального партнера, що у віддаленій перспективі може призвести до руйнування інституту сім'ї та формування поведінкових відхилень.

Крім того, поведінкові та статево-рольові приклади, наведені в книзі, є такими, що не відповідають перебігу нормального психосексуального розвитку дитини. Тому дана книга несе в собі ризики завдання шкоди психосексуальному розвитку дітей та підлітків.

Зокрема шкода може бути завдана шляхом:

- розмивання критеріїв статево-рольової поведінки чоловічої та жіночої статі;
- закріплення зразків трансформованої статево-рольової поведінки шляхом наслідування поведінки героїнь;
- формування викривленого уявлення про одностатеву дружбу;
- формування неадекватного відношення до протилежної статі;
- формування негативних установок щодо батьківських очікувань та вимог тощо.

Наукова рада Асоціації сексологів та сексотерапевтів України:

Кочарян Г.С, професор, доктор медичних наук;
Стоянова — Коваль С.С, професор, доктор економічних наук;
Хромець В. Л, доцент, доктор філософських наук;
Голоцван О.А, доцент, кандидат медичних наук;
Авраменко А.І, доцент, кандидат медичних наук;
Діхтяр А. Ю, кандидат медичних наук;
Федик О.В, доцент, кандидат психологічних наук;
Гридковець Л.М, доцент, кандидат психологічних наук;
Ірхін Ю. Б, доцент, кандидат психологічних наук;
Лось О.М, доцент, кандидат психологічних наук;
Горгота О.Б, доцент, кандидат філософських наук;
Юрченко Е.А, доцент, кандидат філософських наук;
Бацак Б.В, кандидат фізико-математичних наук;
Федорець С.Б, магістр психології;
Шевченко М.П, магістр психології;
Колько Є.Ю, магістр права.

Директор Асоціації сексологів та сексотерапевтів України Шевченко Михайло

